բաբաղում հացը առատ է և մեծ գումարով ցորեն գնողներն էլ կան։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են։ «Մինչև որ հայոց դպրոցը Թշուառ դրութեան մէջ է և երեի չուտով կը փակվի, քաղաքում բացվելու է բէալական դպրոցը երեք դասատներով։ Բաւական աշակերտներ կան, որոնք անհամբեր սպասում են նրա բացվելուն։ Բացի սրանից բացված է քաղաքային դպրոցի կից մի արհեստական դասարան, որի համար կառավարութիւնը տալիս է 500 ր. տարեկան, իսկ անտառապետը ձրի ատաղձ է տալիս։ Արդէն ստորագրութիւն է բացված և ներկայացումներ են տրվում յօգուտ այդ դասարանի։»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Գաւառական բոլոր հայոց դպրոցները մի չորս հինգ տարուց յետոյ փոքր առ փոքր կը փակվեն, որովհետև Էջմիածինը մեր գաւառական դպրոցների բոլոր եկամուտները փոքր առ փոքր առնում է և կենտրոնացնում է վանքի մէջ։ Այդպիսով Էջմիածնի նպատակն է որ քիչ ժամանակից յետոյ Անդրկովկասի մէջ ոչ մի հայոց դպրոց չը լինի, բացի Էջմիածնի ճեմարանից։ Իսկ մեր հայոց երիտասարդութիւնը ստիպված կը լինի ուսում առնել միմիայն պետական դպրոցներում, երբ ազգային դպրոցները, Էջմիածնի չնորհով, բոլորն էլ կը փակվեն։ Արդէն Երևանի և Շուշու ղեղրոցները սկսում են ենթարկվել այդ վիճակին. հերթը կը գայ և այլ դպրոցներին և Ներսիսեան դպրոցին։»

—

Հինգշաբթի, յուլիսի 16-ին Արծրունու թատրոնում մասնակցութեամբ Ա. Ցակոբեանի յօգուտ պ. Աղայեանի կը ներկայացնվի «Սէր և նախապաշարմունք» կոմ. 3 արար. թարգ. Ա. Բաբանեանի և զաւեշտ։ Սկիզբն է $8^1/_2$ ժամին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

—

Լրագիրների մէջ հրատարակված է համայնքների ժողովի անդամ՝ յայտնի Բրէդլոյի և Գլադստոնի դրագրութիւնը առաջինի յայտնութեան առիթով, որ նա մտադիր է իր տեղը բռնել համայնքների ժողովի մէջ և մասնակցել նրա նիստերին։ Եթէ Բրէդլօ կը գայ իր կուսակիցների հետ, վերջիններին չեն թոյլ տայ մտնել պարլամենտի բակը, իսկ Բրէդլօին կը թողնեն մտնել պարլամենտի անցքերի մէջ, իսկ դահլիճը ներս չեն թողնի։ Պարլամենտականն ոստիկաններին օգնելու համար պոլիցիականներ են հրաւիրված։

Պարլամենտի անդամներից շատերը չափազանց անբաւական են, որ Վինդզորի պարկի վերակացու իշխան Խրիստիան վերջին զօրախաղի ժամանակ պարլամենտի անդամների համար առանձին տեղեր չը պատրաստրեց։ Համայնքների ժողովի անդամներից մի քանիսը ժողովի մէջ այդ առիթով յարձակվեցին ոչ թէ միայն կառավարութեան, այլ և թագաւորական տան անդամների վրա։

Մայս կոմսութեան մէջ երկու կալուածատէրերի վրա հրացան արձակեցին։ Երկուսն էլ վիրաւորված են՝ մէկը թեթև, իսկ միւսը մահացու կերպով։ Յանցաւորները կալանաւորված են։

ՀԱՅՔ ԵՒ ՑՈՅՆՔ

—

Մայրաքաղաքիս Ցոյն հասարակութեան գլխաւոր լրագիրը՝ Ն է ո լ ո գ ո ս՝ որ ամբողջ թիւրքիոյ մամլոյն ալ գլխաւոր զարդերէն մին է, Պատ. Տ. Տիմիթրիոս Զոլաքիտիսի վերջին աշխատութեան վրայ, զոր անցեալ օր ծանուցինք, հետևեալ խորհրդածութիւնն հրատարակած է, յորում համակրալից դիտողութիւններ կան Հայոց և Ցունաց յարաբերութիւններուն վրայ։

„Պ. Տ. Զոլաքիտիսի ըստ ամենայնի կարևոր և նոր գործն, որոյ վրայ մեր պաշտօնակիցք նախ քան զմեզ գրեցին, մեծ պատիւ կը բերէ թէ՛ աշխատասիրողին և թէ՛ մեր համազգի հասարակութեան, որ ուշի ուշով ընթեռնլով զայն, կրնայ այսուհետև ոստնակոխ ընել ոչիտութենէ ծագած նախապաշարումներն, որք՝ որոմանց նման՝ խառնուելով հին ժամանակաց աստուածաբանական աւելորդ անրջաբանութեանց, հերձուածներ յառաջ բերին և եղբայր ազգեր բաժանեցին. ազգեր, որք նախ քան զՔրիստոնէութիւն մաքառած չէին բնաւ ընդ միմեանս, և որք՝ կը թուի թէ՛ սահմանեալ էին սիրոյ Աւետարանին գալուստէն յետոյ մարտնչիլ իրարու հետ այնպիսի գաղափարաց համար, որք դարուց ի դարս անմեկնելի մնացած են և պիտի մնան յաւիտեան։

„Այսօր՝ ամենքս կը զարմանամք՝ Հայք և այլ Ուղղափառք, թէ ո՛րպիսի այլանդակ պատճառաւ չեմք միացեալ, քանի որ միջնորմ մը չենք տեսներ ընդ մէջ, իբր ո՛ և է պատճառ, և եղածն ալ փտած և ոչինչ իսկ է։ Մեր Հայ եղբարք կը կարծուին ցարդ իբր դաւանողք զմի բնութիւն, սակայն այս հակառակամարտ վիճին մէջ այնքան նրբութիւն կայ, որ ցարդ իսկ ո՛չ աստուածաբանական հանճարն և ո՛չ այլ զրաբանութիւնք կարող չեղան բացատրել այս նրբութեան մեկնիչ սահմաններն, և բաժանումը՝ թէև կայ՝ սակայն բոլորովին անհասկանալի է անոնց, որք իրերը կը քննեն պատմական, գործնական, դրական և աւետարանական օգտակար տեսակէտով մը։

„Հայկական Եկեղեցւոյ Ս. Մկրտութեան Կանոնաց ընթերցումն ուրախացուց միանգամայն և վշտացուց զմեզ. մի կողմանէ, մինչև յարտասուս փղձկեցանք այս արարողութեան վսեմութեանն և մերինին հետ նորա ճիշդ նոյնութեան վրայ, և միւս կողմէ, դարձեալ մինչև յարտասուս վշտացանք, որ հին դարու մի անմտութիւնը բաժանեց այսպէս զմեզ այն ազգէն, որոյ անունն ու պատմութիւնը բերկրութեամբ կընթեռնունք և իբրև պարտք կուսնինք՝ Քրիստոսէն առջի մեր անմահ հարց մատենից մէջ։

„Հայոց Ս. Կաթուղիկոսին ընդ Բիւզանդիան կայսեր գրակցութիւնը, զոր այս առաջին անգամ մեր լեզուին թարգմանուած կը տեսնենք և հելլենական այնքան բառից կիրառութիւնն Հայոց Եկեղեցւոյն մէջ՝ այնպէս սերտիւ կը զոգեն զմեզ մեր Հայ եղբարց հետ, որ միութեան ժամուն սպասող ո՛չ ոք կարէ սպասել այլ ևս (զի արդէն իսկ է այդ ժամանակը). վասն զի Հայք չեն այն ազգերէ, որք կրնան կարծել թէ երջանիկ են պատմութիւն չունենալով. ընդհակառակն՝ երջանիկ են նոքա, զի ունին պատմութիւն։ Երանի՜ թէ Եւրոպիոյ և կայսերական պատկառելի կառավարութեան կողմէ մտադրեալ բարենորոգումներէն և ընդհանուր Արևելից խաղաղութենէն յետոյ, պաշտօնապէս հնչէր սերտ եղբայրակցութեան ժամն, որոյ գալուստն յաջողապէս կաւետեն այնպիսի բանասիրական և պատմական երկեր, որպիսիք են Պ. Տ. Զոլաքիտիսի և. նմանեաց երկասիրութիւնք։»

(Մասիս)

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

—

Կ. Պոլիս, 3 յուլիսի

Այս անգամ էլ մի քանի խօսք մեր այլակրօն համարիւնների վրա։ Հեռագիրներից գիտէք արդէն, որ Հասունի տեղը ընտրվեց պատրիարք-կաթուղիկոս Ազարեանը. հայ-կաթոլիքների այս ընտրութեան մասին կարելի է միայն յիշել առածը՝ промѣнять кукушку на ястреба. Սա թէպէտ ազգաւ զուտ հայ է, բայց հոգով և համոզմունքներով աւելի մոլեռանդ, աւելի եզուիտ, աւելի ազգատեաց քան թէ քաղդէացի Հասուն կարդինալը։ Հերիք է բերել միայն հետևեալ հանդիսաւոր կերպով արտասանած խօսքերը, ցոյց տալու համար թէ ինչ տարած է տաճկահայ կաթոլիկների նոր առաջնորդը. «Հայոց ազգը միշտ եղել է կրօնական ազգ (?!), մանաւանդ նա պիտի մնայ այժմ և այսուհետև խստիւ կրօնական, վասնորոյ ես ոչ կարող եմ ինքս հասկանալ և ոչ ձեզ հասկացնել թէ ինչ ասել է հայկական ինքնօրէն վարչութիւն և այլն»։ Ահա ինչպիսի ճառով (ի հարկէ թիւրքերէն լեզուով) պատուեց իր ստորադրեալների ժողովը նորընտիր հայ եզուիտ-կաթուղիկոսը։ Ուրեմն սորանից յետ քսան տարի չանցած կը տեսնենք, որ Կ. Պոլսի յիսուն հազար հայ կաթոլիքները կը դաղարեն իրանց հայ կոչել, ասվելով լատին, արաբ, եգիպտացի, բայց ոչ հայ։ Ի՜նչ ոչխարային յատկութիւն ունեն բանականութիւն ունեցող արարածները ևս. մի հատ անպիտան և կեղտոտ եզուիտ կարող է պղծել ամբողջ մի հօտ...

Ի՞նչ կասէք արդեօք եթէ ցոյց տամ, որ այսպիսի մի եզուիտ, փոխանակ ըստ արժանոյն գնահատվելու այստեղի հայ մամուլից, նա միայն վառ և ոգևորված ներբողներ է ստանում. ինչ է պատճառը—Ազարեանի տուած փարան. փարայով կարող էք առնել այստեղ որչափ քանակութիւն ուզէք խիղճ, պատիւ, համոզմունք, համակրութիւն և այլն։ Այսպիսի մամուլով հնարին է արդեօք ազգային ժողովին կամ որ և է ընկերութեան մի քայլ յառաջադիմութիւն ա-

---

պատճառներից մէկը, որ ունեցել է քիչ թէ շատ նշանակութիւն առաջուայ ժողովների տուած անենչան օգուտների վրա, այդ այն է, որ ժողովների պարապմանց ցուցակը ուղարկվելիս են եղել դիւղական ուսուցիչներին շատ ուշ և հետևապէս նրանք նոյնպէս շատ քիչ ժամանակամիջոց են ունեցել նախապէս մտածելու առաջարկած հարցերի վրա. իսկ կարդալ ինչ և իցէ լաւ պատրաստվելու համար—բոլորովին անկարելի է։

Զարթուցած հարցերի քննադատութեան համար պատրաստականութիւն չունենալու պատճառաւ, վէճերը ժողովներում եղան առանց որ և իցէ սիստեմայի, անդադար անցնելով մի հարցից դէպի միւսը. այդ պատճառով և ժողովի անդամները չեկան մի որոշեալ հետևանքի. իսկ նկատողութիւններ եղան շատ քիչ. զարթուցած հարցերի քննութեան համար շատ քիչ ժամանակ էր որոշված։ Յայտնելով այդ նկատողութիւնները ժողովների կազմակերպութեան վերաբերմամբ, դառնամ այժմ ուսուցչական ժողովի պարապմանց ընթացքին։

Յունվարի 2-ին, ժողովրդական դպրոցների դիրեկտորի մի համառօտ ճառից յետոյ, որով նա ցոյց տուաւ ներկայ ժողովի նպատակը, Պետերբուրգի քաղաքային դպրոցների ուսուցիչներից մէկը կարդաց իր բէֆերատը դասական այն բոլոր ձեռնարկների և գործիքների մասին, որոնք գործ են ածվում Ուշինսկու Родное слово-ի ա. տարին անցնելու ժամանակ։ Բէֆերենտը իր զեկուցման մէջ նախ և առաջ յայտնեց այն միտքը թէ՝ գրագիտութեան որ եղանակներն են աւելի գործածական և դրանցից որը կարելի է աւելի յարմարագոյն համարել։ Բէֆերենտի կարծիքով աւելի յարմարն է սենտետիքական եղանակը. այդ եղանակով յօրինած են արդէն շատ դասագրքեր և դրանց ընտրութեան մէջ ուսուցիչը բոլորովին ազատ է։ Բէֆերենտը կանգ առաւ միայն երեք դասագրքերի վրա—Պաուլսոնի, Ուշինսկու ու Բունակովի։ Այդ դասագրքերից նա աւելի յարմարագոյնն է համարում Ուշինսկու դասագիրքը։ Պաուլսոնի դասագիրքը նրա կարծիքով չէ կարելի բոլորովին բաւականացուցիչ համարել, որովհետև դասատուութեան ժամանակ անկարելի է պատշաճաւոր ընտրողութիւններ անել դասական գործիքների մէջ. իսկ Բունակովի դասագիրքը բոլորովին նման է Ուշինսկու դասագրքին։ Բացի դրանից, Բունակովի թոյլ կողմը կայանում է նրա մէջ, որ նախ և առաջ երեխայոց նա ծանօթացնում է միայն 12 տառերի հետ ու վարժութեան համար այնպիսի բառեր է հնարում, որոնք անմատչելի են երեխայոց հասկացողութեանը ու մի և նոյն ժամանակ հնարած բառերի մէջ չը կայ ներքին կապ։ Այնու ամենայնիւ, նա մի և նոյն ժամանակ այդ բոլոր թերութեանց հետ Բունակովի դասագրքի մէջ գտնում է այնպիսի արժանաւորութիւններ, որոնցից զուրկ է Ուշինսկու դասագիրքը, այն է՝ առաջնում խօսակցութիւնները լինում են առարկայական—առարկաների միջոցով, իսկ երկրորդումը — պատկերների, նկարների միջոցով։ Բունակովի դասագրքի անյարմարութիւններից մէկն էլ այն է, որ նրա դասագիրքը վերջացնելուց յետոյ ստիպված ես լինում անցնել Ուշինսկու «Родное слово» դասագրքին։ Բէֆերենտը իր զեկուցումը եզրափակեց նրանով թէ՝ գրագիտութիւնը պիտի անցնել Ուշինսկու գրքով։ Կանգ առնելով Ուշինսկու դասագրքի վրա, նա սկսեց թուել այն գործիքները ու ձեռնարկները, որոնք անչուշտ կարևոր են «Родное слово» ա. տարին անցնելու ժամանակ։ Բէֆերենտի կարծիքով բոլոր մինչև այժմ հրատարակած ձեռնարկներից ոչ մէկը չէ կարող կատարեալ կերպով բաւականութիւն տալ Ուշինսկու պրոգրամմային։ Ձեռնարկների ու գործիքների մի յարմար կոլլեկցիա կազմելու համար ստիպված են եղել շատ զգոյշ ընտրողութիւններ անել նրանց զանազան հրատարակութիւններից և մինչև անգամ մասամբ նորից կազմել։ Այն ժողովածուի մէջ, որ պատրաստած է եղել Մոսկվայի հանդիսի համար, մտել են Զամիսլովսկու, Դաշէտի, Վիլկէի, Շրէյբերի, Լէյտիմանի, Ֆէնուի և Вольно-Экономическое общество-ի հրատարակած նկարները։ Մի և նոյն ժամանակ Բէֆերենտը նկատեց թէ՝ նկատողական դասատուութեան ժամանակ աւելի լաւ է և յարմար նկարներ գործ ածել, քան թէ առարկաներ։

Դորանից յետոյ կարդացվեցաւ և մի բէֆերատ այն գործիքների մասին, որոնք գործ են ածվում Ուշինսկու «Родное слово» բ. տարին անցնելու ժամանակ։ Նախ և առաջ Բէֆերենտը յայտնեց այն միտքը թէ՝ հարկաւոր է արդեօք Ուշինսկու գրքից զատել այն բոլոր յօդուածները, որոնք վերաբերում են աշխարհագրութեանը (міровѣдѣніе» և դրանց անցնել բոլորովին առանձին, որպէս զի դրանցով կարելի լինի աշակերտաց հաղորդել բէալական գիտութիւններ, թէ անցնել դրանց բացատրական ընթերցանութեան հետ միասին։ Բէֆերենտի կարծիքով այդ յօդուածները պիտի կարդացվեն միասին։ Այնուհետև նա անցաւ այն գործիքների քննադատութեանը, որոնք գործ են ածվում Родное слово-ի բ. տարին անցնելու ժամանակ։ Նրա կարծիքով իբրև գործիքներ Родное слово-ի բ. տարուայ համար—կարող են համարվել նկարներ, բայց մի քանի դէպքերում իբրև գործիքներ կարող են համարվել նոյն իսկ առարկաներ, նա մանաւանդ այն յօդուածների ընթերցանութեան ժամանակ, որտեղ բացատրվում է որ և իցէ մի արտադրութիւն, օրինակի համար, «какъ рубашка выросла въ полѣ»։

Այնուհետև Բէֆերենտը սկսեց խմբագրել Ուշինսկու գրքի բոլոր յօդուածները, բացատրել դրանց իւրաքանչիւր խումբի ընդհանուր միտքը և ցոյց տուաւ թէ աշխարհագրութիւնից որպիսի տեղեկութիւններ կարելի է հաղորդել այդ յօդուածներովը։ Վերջապէս նա կարդաց մի ցուցակ այն գրքերի, որոնց կարելի է տալ աշակերտաց կարդալու այդ տարում և որոնցից կարող է օգտվել ինքն ուսուցիչը։

Մենք չը պիտի մի առ մի թուենք այստեղ այն բոլոր գործիքները, որոնց առաջարկում էին երկու բէֆերենտները, որովհետև բոլորը առանց բացառութեան չէ կարելի համարել բաւականացուցիչ ու մինչև անգամ հարկաւոր, իսկ երրորդ այն պատճառով, որ այդ տեսակ ժողովածուի սաստիկ թանգութեան պատճառով անհատի չելի է մի համեստ ժողովրդական դպրոցի (այն բոլոր ձեռնարկները, գործիքները, որոնք զրվված են Родное слово-ի ա. և բ. տարիների ընթերցանութեան համար, 400 ռուբլուց աւել փող արժէ)։ Իսկ ինչ վերաբերում է դպրոցական գործիքների դասաւորութեանը, ցաւակցաբար պիտի ասել, որ բեպետիցիոնական հանդէս բացատողները չը կարողացան դրանց այնպէս ժողովել ու կարգի բերել, որ կարելի լինէր տալ մի պարզ հասկացողութիւն minimum-ի կամ